

#Emissiongate: České komíny kouří dál

Právní kličky uhelných elektráren, odečítání až 40 % emisí
a vágní pravidla. Proč naše úřady pořád mlčí?

Špinavý vzduch se výrazně podepisuje na našem zdraví – jen v ČR způsobí znečištěné ovzduší zhruba **10 000¹ předčasných úmrtí** každý rok. Až **87,3 % obyvatel ČR²** přitom nadále žije v oblastech s překročeným imisním limitem pro ochranu lidského zdraví.

NA ČERNÉ LISTINĚ:

Česko je čtvrtým největším znečišťovatelem rtutí v Evropě

Pro porušování evropských předpisů na ochranu ovzduší dokonce vede Evropská komise proti České republice tzv. **řízení o infringementu** kvůli znečištění oxidy dusíku a prachovými částicemi PM10.³

- Jedním z hlavních zdrojů znečištění ovzduší v ČR je **sektor energetiky**,⁴ zejména uhelné elektrárny, které jsou zdrojem emisí oxidů dusíku (NO_x), oxidu siřičitého (SO₂), prachu a také rtuti (Hg).
- ČR je dokonce 4. největším znečišťovatelem rtutí v Evropě,⁵ v první desítce největších znečišťovatelů rtutí v ČR figurují převážně uhelné elektrárny.⁶

1 / Viz např.: European Environment Agency (2020). Health Impacts of Air Pollution. Dostupné online: <https://www.eea.europa.eu/themes/air/health-impacts-of-air-pollution>.

2 / Jedná se o údaje za rok 2018, po započtení přízemního ozonu. Viz: ČHMÚ (2019). Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2018: VII. Oblasti s překročením Imisních limitů, s. 196. Dostupné online: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/grafroc/18groc/gr18cz/VII.nadLV_CHMU2018.pdf.

3 / Viz např.: Evropská komise (2018). Air quality: Commission takes action to protect citizens from air pollution. Dostupné online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_3450.

4 / Viz Ministerstvo životního prostředí (2019). Aktualizace národního programu snižování emisí, s. 11. Dostupné online: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty/\\$FILE/000-Aktualizace_NPSE_2019-final-20200217.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty/$FILE/000-Aktualizace_NPSE_2019-final-20200217.pdf).

5 / European Environment Agency (2018). Mercury in Europe's environment. Dostupné online: <https://www.eea.europa.eu/publications/mercury-in-europe-s-environment>.

6 / Dle údajů z Integrovaného registru znečišťování (IRZ), viz také: Hnutí DUHA (2019). Množství rtuti z uhelných elektráren se zvýšilo. Dostupné online: <https://www.hnutiduha.cz/aktualne/mnozstvi-rtuti-z-uhelnych-elektraren-se-zvysilo-ekologicke-organizace-zadaji-ministra>.

ZAJÍMALO NÁS:

Proč úřady zavírají oči a veřejnost tápe?

Většímu snižování emisí v sektoru průmyslu a energetiky brání mimo jiné **vágní pravidla** pro vykazování emisí, nedůslednost správních orgánů a nedostatek dostupných informací o emisích.

Vzhledem ke složitosti právní úpravy situace zároveň zůstává veřejností nepovšimnuta. Frank Bold proto upozorňuje na **tři skryté právní kličky**, které provozovatelé uhelných elektráren v ČR za tichého souhlasu Ministerstva životního prostředí využívají:

- 1. Veřejnost nemá přístup k podrobným údajům o emisích prachu, SO₂ a NO_x**
- 2. Provozovatelé mohou odečíst až 40 % naměřených emisí jako „chybu měření“**
- 3. Provozovatelé mohou vykazovat nižší emise rtuti kvůli méně přesné metodě měření**

Podívali jsme se na to, jak tyto právní kličky v praxi fungují, a tohle jsme zjistili:

1 Veřejnosti chybí přístup k údajům o emisích a prachu

Emise prachu, oxidů dusíku a oxidů síry z uhelných elektráren jsou měřeny kontinuálně, tedy jako nepřetržitý tok.⁷ **Kontrola dodržování emisních limitů** má potom probíhat na úrovni **půlhodinových, denních, měsíčních a ročních průměrů emisí**.⁸

Tuto kontrolu provádí **provozovatel sám** a poté pouze v rámci roční zprávy odevzdá krajskému úřadu data o ročních průměrech emisí jednotlivých polutantů. Podrobnější (půlhodinové, denní, měsíční) emisní průměry má tak k dispozici pouze provozovatel – krajský úřad a Česká inspekce životního prostředí do nich mohou nahlédnout, nicméně nemají tuto povinnost.

Kde systém selhává

Krajské úřady obvykle **odmítají podrobnější data o emisích od provozovatelů vyžádat a vydat je veřejnosti**. Spokojují se tak s ročním shrnutím, ve kterém je uveden jen roční emisní průměr a informace, že podrobnější emisní limity byly splněny.

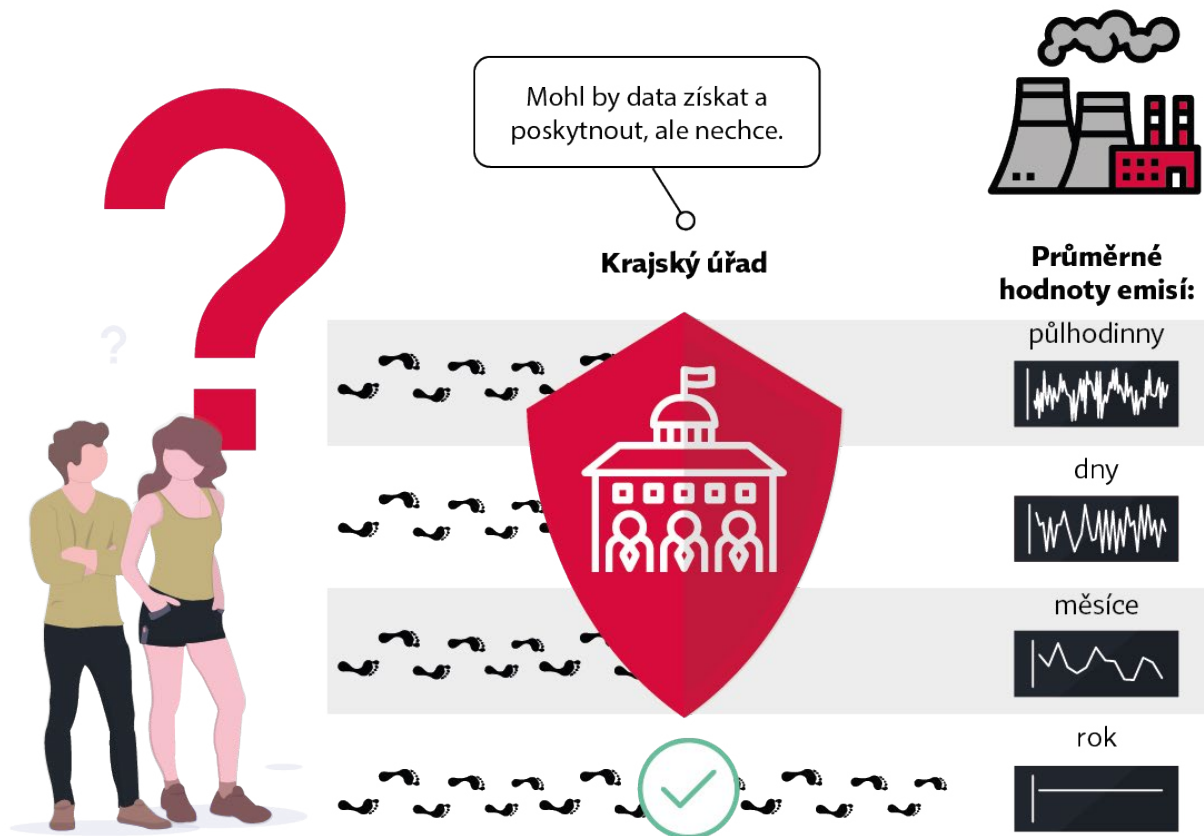
Veřejnosti je dostupný pouze **celkový roční průměr** emisí a plnění limitů na podrobnější úrovni nemá možnost ověřit. Splnění ročního limitu, které jako jediné může veřejnost zkontrolovat, nijak negarantuje, že emise nebyly v některých měsících, dnech či půlhodinách překračovány.

Frank Bold toto považuje za systémový nedostatek a porušení práva na informace o životním prostředí.

Příklad: Frank Bold v roce 2018 žádal krajský úřad Ústeckého kraje, který je příslušný kontrolovat plnění emisních limitů, o půlhodinové, denní a měsíční průměry emisí NO_x, SO₂ a prachu v elektrárnách Počerady a Tušimice. Krajský úřad však informace odmítl poskytnout s tím, že jsou v držení provozovatelů a úřad nemá povinnost je od nich vyžádat. Z tohoto důvodu Frank Bold v září 2019 podal žalobu proti rozhodnutí o zamítnutí naší žádosti o podrobné údaje o emisích a čekáme na projednání věci Krajským soudem v Ústí nad Labem.

⁷ / Kontinuální měření je měření za použití automatického měřicího systému, který je v daném závodě trvale nainstalován, naproti tomu jednorázové (pravidelné) měření je stanovení měřené veličiny (konkrétního množství, které je předmětem měření) v určených časových intervalech. Definice dle Prováděcího rozhodnutí Komise (EU) 2017/1442, kterým se stanoví závěry o nejlepších dostupných technikách (BAT).

⁸ / Vyhláška č. 415/2012 Sb. o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší, § 9.

2 Chyba měření: Provozovatelé si mohou odečíst až 40 % naměřených emisí

Emise prachu, oxidů dusíku a oxidů síry z uhelných elektráren jsou měřeny tzv. kontinuální metodou. Od srpna 2021 budou kontinuálně měřeny také emise rtuti. Každá metoda měření je zatížena určitou nejistotou a **chybou měření**.

Směrnice o průmyslových emisích⁹ upravuje postup tzv. **validace emisí**, který má tuto chybu kontinuálního měření odstranit, a to odečtením očekávané odchylky. Validace naměřených emisí tedy probíhá tak, že od objemu naměřených emisí provozovatel odečte např. 20 nebo 30 % emisního limitu. Teprve poté se vyhodnocuje, zda provozovatel dodržel povolený rozsah znečišťování – **emisní limit**.

Dle názoru Frank Bold je česká transpozice postupu validace emisí podle směrnice nesprávná a umožňuje tak provozovatelům znečišťovat ovzduší nad stanovený emisní limit.

⁹ / Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/75/EU ze dne 24. listopadu 2010 o průmyslových emisích (integrované prevence a omezování znečištění), Příloha V, část 3, body 9 a 10.

Kde systém selhává

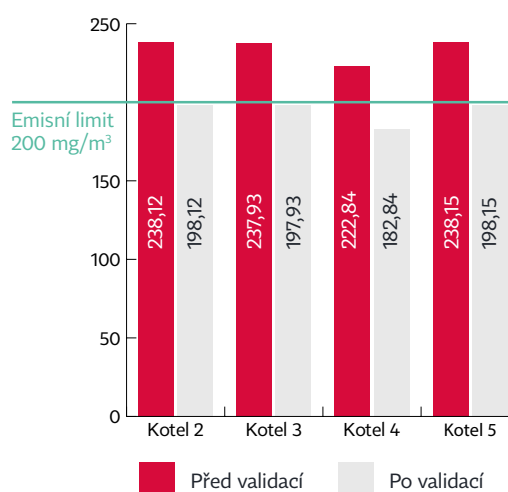
Česká vyhláška stanoví, že **rozsah chyby měření** nesmí překročit určité procentní podíly emisního limitu. Ty představují např. 20 % u oxidu siřičitého nebo oxidu dusíku, 30 % u prachu a dokonce až 40 % u rtuti.

Vyhláška však zároveň stanovuje, že (nehledě na reálný rozsah odchylky) lze od naměřených hodnot **odečíst celý maximální rozsah odchylky**, tedy již např. zmíněných 20 % u oxidu siřičitého a oxidů dusíku, 30 % u prachu nebo dokonce 40 % u rtuti.

Teprve po odečtení tohoto podílu z emisního limitu dochází k vyhodnocení dodržování limitů. Reálná nejistota měření se přitom pohybuje v mnohem nižších hodnotách.¹⁰ Například německá, nizozemská nebo italská právní úprava umožňuje odečítat pouze reálnou chybu měření, česká právní úprava je tak ke znečišťovatelům mnohem benevolentnější.

PŘÍKLAD: Elektrárna Počerady (kotel B2) má stanoven emisní limit pro NO_x ve výši 200 mg/m³. Naměřená hodnota emisí v roce 2019 byla 238,12 mg/m³, tedy více, než je emisní limit. Provozovatel však mohl jako „chybu měření“ odečíst 20 % emisního limitu, tedy 40 mg/m³. Výsledná hodnota, kterou provozovatel ohlásil krajskému úřadu, tedy byla 198,12 mg/m³. Emisní limit 200 mg/m³ byl tedy ze strany provozovatele splněn. Na věci nic nemění, že reálná chyba kontinuálního měření NO_x je pravděpodobně mnohem nižší než 20 %.¹¹

Elektrárna Počerady, emise NO_x v mg/m³, 2019

Ústupek provozovatelům na úkor zdraví

Frank Bold považuje už samotné odečítání nejistoty měření za **ústupek provozovatelům** na úkor principu předběžné opatrnosti. Bylo naopak logické nejistotu přičítat a mít tak k dispozici určitou rezervu pro ochranu zdraví obyvatelstva.

Rozpor se směrnicí však Frank Bold shledává ve skutečnosti, že vyhláška umožňuje **odečíst maximální možnou odchylku měření bez ohledu na reálný rozsah, v jakém se odchylka měření pohybuje.**

¹⁰ / Z analýzy protokolů z kalibrace vybraných velkých spalovacích zařízení, kterou provedl Frank Bold, vyplývá, že reálná nejistota měření se liší u jednotlivých zařízení a polutantů, zpravidla je však 2x až 10x nižší než maximální povolená nejistota měření.

¹¹ / Údaje vycházejí ze Zprávy o plnění integrovaného povolení elektrárny Počerady za rok 2019. Dostupné online v portálu integrované prevence: <https://www.mzp.cz/ippc/ippc4.nsf/pages.xsp>.

3 **Recept na nižší emise rtuti? Stačí použít méně přesnou metodu měření**

Provozovatelé mají v současnosti povinnost užívat v případě emisí rtuti pouze **jednorázového měření**, které u uhelných elektráren probíhá zpravidla dvakrát za rok. **Přesnější kontinuální měření** bude pro provozovatele uhelných elektráren **povinné až od srpna 2021**.

Někteří provozovatelé však již v současnosti pro své vlastní potřeby měří emise rtuti oběma metodami – jednorázově i kontinuálně. Provozovatelé mají povinnost každý rok ohlásit množství vypouštěných emisí rtuti i dalších polutantů do Integrovaného registru znečišťování (IRZ),¹² přičemž mají dle čl. 5 odst. 4 evropského nařízení 166/2006 ES¹³ povinnost ohlásit nejlepší dostupné informace o emisích.

¹² / Viz Integrovaný registr znečišťování. Dostupné online: <https://www.irz.cz/>.

¹³ / Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 166/2006 ze dne 18. ledna 2006, kterým se zřizuje evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek a kterým se mění směrnice Rady 91/689/EHS a 96/61/ES.

Kde systém selhává

Z analýzy Frank Bold vyplývá, že ačkoli provozovatelé mají přesnější informace o emisích rtuti z kontinuálního měření, **ohlašují orgánům státu pouze nižší hodnoty** naměřené jednorázově.

Kontinuální měření má vyšší vypovídací hodnotu, protože probíhá neustále, vztahují se na něj přísné požadavky na kalibraci a pravidelně se vyhodnocuje jeho kvalita. Jednorázové měření oproti tomu funguje tak, že se emisní koncentrace zjištěné v krátkém časovém úseku vynásobí objemem odpadního plynu za rok – tudíž nebere v úvahu fluktuaci emisí a je méně přesné.

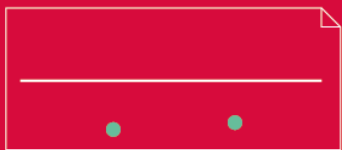
V řízeních o výjimkách z emisních limitů rtuti, které některé elektrárny požadují, se ukázalo, že někteří provozovatelé mají již několik let podrobné informace o emisích rtuti, ale vykazují úřadům jen údaje zjištěné při jednorázovém měření.

Tyto hodnoty jsou většinou vzhledem k výše zmíněné nepřesnosti oproti hodnotám z kontinuálního měření **značně nižší – někdy i několikanásobně**.

PŘÍKLAD: Provozovatel elektrárny Chvaletice v roce 2017 ohlásil do IRZ emise rtuti ve výši 73,2 kg, ačkoli měl prokazatelně k dispozici údaje z kontinuálního měření, z nichž vyplývá, že reálné emise rtuti byly 266,74 kg. Protokoly z kontinuálního měření rtuti v roce 2017 provozovatel později předložil úřadům v řízení o výjimce z nových emisních limitů pro rtuť.

Koukejte, jsme s emisemi pod $7 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Rtuť je problém, pojdme stanovit emisní limit na $7 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Ale my potřebujeme výjimku, podívejte na ta čísla!

Společně za právo dýchat čistější vzduch!

Naše analýza dokazuje, že **orgány státu ani veřejnost nemají informace:**

- o tom, jaké množství rtuti je vypouštěno do životního prostředí
- ani jaký je potenciál ke snižování emisí.

Prvním krokem k ochraně životního prostředí je přitom vždy řádné informování o jeho stavu. Inventarizace emisí rtuti do září 2022 patří také mezi povinnosti ČR jakožto signatáře Minamatské úmluvy o rtuti. V úvodu bylo uvedeno, že ČR je dokonce **4. největším znečišťovatelem rtutí v Evropě**¹⁴ – toto umístění vyplývá z oficiálních statistik založených na hlášení provozovatelů a je tedy pravděpodobně podhodnocené.

Frank Bold se domnívá, že provozovatelé záměrným vykazováním méně přesných údajů porušují povinnost vykazovat nejlepší dostupné informace o emisích dle čl. 5 odst. 4 evropského nařízení 166/2006 ES.¹⁵

Frank Bold proto v této souvislosti **podává podnět České inspekci životního prostředí k zahájení řízení o přestupku** proti provozovatelům, u kterých je vědomé podvykazování emisí rtuti prokázáno – např. ČEZ, a.s., Elektrárna Počeradý, a.s., Sev.En EC, a.s.

Zdroj znečištění a rok	Ohlášené emise do Integrovaného registru znečišťování na základě jednorázového měření (kg/rok)	Skutečné emise zjištěné kontinuálním měřením (kg/rok)
Chvaletice 2017	73,2	266,74
Chvaletice 2018	154	316
Počeradý 2017	188	611
Počeradý 2019	383	517
Prunéřov II 2019	184	323
Ledvice K6 2019	223	259

¹⁴ / European Environment Agency (2018). Mercury in Europe's environment. Dostupné online: <https://www.eea.europa.eu/publications/mercury-in-europe-s-environment>.

¹⁵ / Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 166/2006 ze dne 18. ledna 2006, kterým se zřizuje evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek a kterým se mění směrnice Rady 91/689/EHS a 96/61/ES.

Úřady odvrací zrak. Dovolíme jim to?

Tři výše uvedené problémy ve svém souhrnu **znemožňují účinnou ochranu ovzduší**. Provozovatelé mohou ke krajskému úřadu vykazovat zkreslené údaje o emisích, ať už z důvodu odečtu chyby měření nebo méně přesné metody.

Orgány státu včetně Ministerstva životního prostředí odečet nadměrné chyby měření **tolerují a neplánují jeho změnu**.¹⁶ O podvykazování emisí rtuti se orgány státu dozívají pouze mimochodem v různých správních řízeních. Vzhledem k nedostatku podrobných informací o emisích z jednotlivých zdrojů nemá ani veřejnost žádnou možnost, jak postup provozovatelů kontrolovat a upozorňovat na možná pochybení.

Je proto třeba, aby:

1. Ministerstvo životního prostředí a krajské úřady **změnily svou praxi v poskytování podrobných údajů** o emisích z uhelných elektráren. Frank Bold se v současnosti domáhá ochrany práva na podrobné informace o emisích před soudem.
2. Ministerstvo životního prostředí **změnilo vyhlášku č. 415/2012 Sb.**, která upravuje odečet odchylky měření tak, aby bylo možné odečítat nanejvýše reálnou odchylku. Frank Bold na tento problém dlouhodobě upozorňuje ministerstvo i odbornou veřejnost.
3. Ministerstvo životního prostředí a Česká inspekce životního prostředí dbaly na to, aby provozovatelé **vykazovali** do Integrovaného registru znečišťování **nejlepší dostupné údaje** o emisích rtuti. Frank Bold proto nyní podává podnět k prošetření možného přestupku některých uhelných elektráren.

¹⁶ / Viz např. vyjádření MŽP: https://www.mzp.cz/cz/news_190430-reakce-na-tvrzeni-aktivistu-Greenpeace-Hnuti%20Duha-Frank-Bold-mereni-rtuti.

Frank Bold mění svět. Právem.
Budoucnost potřebuje svobodnou
společnost a odpovědné firmy.

Frank Bold je mezinárodní tým právníků. Od roku 1995 pomáháme občanům, obcím i firmám. Od Nošovic po Brusel, v Brně i v Haagu. Řešíme aktuální společenské výzvy.

© Frank Bold Society, z.s., Brno, září 2020

Aktuální informace o činnosti: www.frankbold.org

Sledujte nás na Facebooku: facebook.com/frankboldlive

Podpořte nás: frankbold.org/podporte-nas